PWYLLGOR RHANBARTH Y DE DDWYRAIN

COFNODION CYFARFOD Y PWYLLGOR (Atodiadau ar gael yn Saesneg yn unig)

Dyddiad:	Dydd Gwener 21 Mehefin 2002
Amser:	9.30am hyd 12.30pm
Lleoliad:	Gwesty Maes Manor, Coed-duon

Yn bresennol:

Aelodau:

Jonathan Morgan (Cadeirydd)	Canol De Cymru
Lorraine Barrett	De Caerdydd a Phenarth
Geraint Davies	Rhondda
Ron Davies	Caerffili
Sue Essex	Gogledd Caerdydd
John Griffiths	Dwyrain Casnewydd
Brian Hancock	Islwyn
Peter Law	Blaenau Gwent
David Rhys Lloyd	Gorllewin De Cymru
David Melding	Canol De Cymru
Jenny Randerson	Canol Caerdydd
Owen John Thomas	Canol De Cymru

Phil Williams	Dwyrain De Cymru

Yn bresennol:

Neil Crumpton	Cyfeillion y Ddaear - Cymru
Peter Hinson	Cymdeithas Ynni Gwynt Prydain
Peter Dickson	United Utilities Green Energy Ltd

Ysgrifenyddiaeth

Roger Chaffey	Clerc y Pwyllgor
Claire Griffiths	Dirprwy Glerc y Pwyllgor

Sylwadau agoriadol

Dywedodd y Cadeirydd ei fod yn falch fod y cyfarfod yn cael ei gynnal yn etholaeth Islwyn. Rhoddodd groeso i aelodau o'r amryw gyrff a oedd wedi'u cynrychioli yn y gynulleidfa ac yn arbennig i aelodau'r cyhoedd. Estynnodd ei ddiolch i reolwyr Gwesty Maes Manor am gael defnyddio eu cyfleusterau ac am eu cymorth.

Dywedodd Brian Hancock ei fod wrth ei fodd fod y Pwyllgor Rhanbarth yn cwrdd yn etholaeth Islwyn am y tro cyntaf.

Eitem 1: Ymddiheuriadau am absenoldeb

1. Derbyniwyd ymddiheuriadau am absenoldeb oddi wrth Rosemary Butler, Christine Chapman, David Davies, Mike German, Pauline Jarman, Huw Lewis, Rhodri Morgan a Lynne Neagle.

Eitem 2: Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 17 Mai SEWR-03-02 (min)

2.1 Dywedodd Brian Hancock ei fod wedi ffonio Uned Fusnes Coleg y Barri ar ddiwrnod y

cyfarfod i gynnig ei ymddiheuriadau. Cytunwyd i newid y cofnodion yn unol â hynny ac yna cymeradwywyd cofnodion y cyfarfod ar 17 Mai.

Eitem 3: Sesiwn meicroffon agored

3.1 Cododd aelodau'r cyhoedd y materion canlynol:

- Cyfeiriwyd yn benodol at brosiect o dan y rhaglen "Rhoi Cymunedau'n Gyntaf" yn Nhorfaen. Awgrymwyd bod y cyllid yn ôl pob golwg yn rhoi gwaith i fiwrocratiaid pan ddylai'r arian fod yn cael ei dargedu at y prosiect.
- Mewn ymateb, roedd Aelodau'r Cynulliad yn unedig yn dweud bod y rhaglen Rhoi Cymunedau'n Gyntaf yn darparu llawer iawn o werth ac yn gwella bywydau pobl mewn ardaloedd sy'n ddifreintiedig yn gymdeithasol. Bwriedir i'r Cynllun weithio o'r gwaelod i fyny a bod cymunedau unigol yn teimlo eu bod yn berchen arno. Fodd bynnag, mewn rhai cymunedau, nid oes gallu digonol ar y dechrau i sefydlu'r rhwydweithiau a dyna pam y mae swyddogion yn cael eu cyflogi i annog a chynorthwyo grwpiau cymuned. Cynghorodd yr aelodau y sawl a gododd y cwestiwn i fynegi ei phryderon yngln â'r prosiect penodol wrth ei AC lleol, Lynne Neagle.
- Teimlid bod angen rhagor o reolaeth a phwerau ar y Cynulliad Cenedlaethol.
- Cytunai'r Aelodau â'r datganiad hwn mewn egwyddor ond dywedasant nad yw'r Cynulliad ond yn ei fabandod o hyd a bod y mater hwn yn rhan o drafodaeth lawer ehangach sy'n cwmpasu ASau, ACau, awdurdodau lleol a phobl Cymru.

Eitem 4: Adolygiad y Pwyllgor Datblygu Economaidd o Bolisi Ynni yng Nghymru.

4.1 Cyflwynodd y Cadeirydd Dr Phil Williams AC ac estynnodd groeso i gynrychiolwyr o Gyfeillion y Ddaear, Cymdeithas Ynni Gwynt Prydain ac United Utilities Green Energy Ltd a gwahoddodd nhw i wneud eu cyflwyniadau.

2. Rhoddodd Phil Williams ei gyflwyniad ef, a oedd ar ran y Pwyllgor Datblygu Economaidd. Ychwanegodd fod y Pwyllgor yn llwyr gefnogi'r Adolygiad. Mae copi o'i gyflwyniad i'w weld yn **Atodiad 1**.
3. Rhoddodd Neil Crumpton, yn cynrychioli Cyfeillion y Ddaear, Cymru, ei gyflwyniad ef gan ganolbwyntio ar yr ymgynghoriad yngln ag ynni adnewyddadwy a'r targedau effeithlonrwydd ynni. Y prif bwyntiau a wnaed oedd:

- Mae ynni adnewyddadwy yn ddewis amgen pwysig o safbwynt amgylcheddol er mwyn lliniaru effaith y cynhesu byd-eang, a gallai ddod â chyfleoedd economaidd yn ei sgîl i Gymru.
- Bydd effaith y cynnydd mewn allyriannau Carbon sy'n cael ei flaenamcanu yn dod yn

amlwg yn y 10 – 20 mlynedd nesaf. Roedd pobl yn Ne'r Môr Tawel eisoes yn teimlo'r effeithiau ac maent yn gorfod symud i Seland Newydd. Effaith y cynhesu byd-eang yw'r llifogydd gaeaf sy'n digwydd yng Nghymru.

- Mae gan Gymru gyfle i arwain ar ddatblygu cynaliadwy ac arloesi er mwyn gwella'r amgylchedd.
- Mae allyriannau CO_2 o drydan a gynhyrchir i gyfrif am 28% o gyfanswm y DU. Gall trydan gynhyrchu hydrogen, sy'n ffynhonnell ynni y gellir ei storio, a gallai hynny oresgyn y broblem barhaus gyda CO_2.
- Byddai ynni adnewyddadwy hefyd yn gost-effeithiol, yn saff, yn lân, byddai'n lleihau'r bygythiad o derfysgaeth (mae gorsafoedd niwclear yn cael eu hystyried yn dargedau), byddai'n ffynhonnell frodorol a byddai'n creu rhagor o swyddi.
- Teimlid y gellid ystyried a chodi un garfan arall o ffermydd gwynt alltraeth.
- Teimlid y dylid pennu safonau gofynnol yn hytrach na thargedau.
- Mae Cymru yn lleoliad delfrydol lle gellid ystyried morlynnoedd llanw gan fod yna botensial ar gyfer dau gynllun mawr, sef Moryd Afon Hafren a Bae Lerpwl.

2. Rhoddodd Peter Hinson, yn cynrychioli Cymdeithas Ynni Gwynt Prydain, ei gyflwyniad. Dywedodd ei fod yn fodlon i'r aelodau gael copi papur o'r cyflwyniad, sydd i'w weld yn **Atodiad 2**.
3. Rhoddodd Peter Dickson o United Utilities Green Energy Ltd ei gyflwyniad. Dywedodd mai cwmni o Gaerdydd sy'n datblygu cynhyrchion biomas yw United Utilities Green Energy Ltd. Prif bwyntiau ei gyflwyniad oedd:

- Roedd dyfodol ynni adnewyddadwy yng Nghymru yn allweddol mewn strategaethau busnes. Y meysydd lle gellid defnyddio hyn oedd: cynlluniau trydan dr bach, nwy o gladdfeydd sbwriel, ynni gwynt, nwy o byllau glo (gan weithio gyda phwll y Tr) a biomas. Roedd y blaenamcanion yn darogan twf mawr, uchelgeisiol, ym maes ynni adnewyddadwy.
- Câi'r adolygiad ei groesawu ac roedd yn amserol iawn.
- Teimlai fod cysylltiad annatod rhwng dyfodol newidiadau hinsoddol a thocio'r economi carbon rhyngwladol a dywedodd fod hyn yn bwnc o bwys i'w drafod yn ddiweddarach yn y flwyddyn mewn Cynhadledd sydd i'w chynnal yn Johannesburg.
- Roedd yna rôl bwysig i'w chwarae gydag adnoddau ac roedd Cymru yn llygad ei lle yn mynnu defnyddio ynni adnewyddadwy mewn datblygiadau ar gyfer y dyfodol.
- Nid gosod targedau caeth oedd y ffordd ymlaen gan nad ydynt yn ddigon hyblyg.
- Teimlai y gallai biomas ychwanegu gwerth at economi cefn gwlad drwy greu swyddi, mae yna ddigonedd o ddeunyddiau crai a châi ynni ei gynhyrchu mewn rhanbarthau lle mae yna yn draddodiadol wendidau yn y system rwydweithio.

4.6 Diolchodd y Cadeirydd i'r cyflwynwyr i gyd.

Eitem 5: Sesiwn meicroffon agored ar yr Adolygiad o Bolisi Ynni yng Nghymru

1. Cododd yr aelodau y pwyntiau canlynol:

- Mynegwyd pryder yngln â'r swyddi a gollwyd yn ddiweddar ym maes ynni solar yng Nghymru. Roedd y cwmni neilltuol hwn yn allforio'r rhan fwyaf o'i gynnyrch i'r Almaen ond cafodd ei brisio allan o'r farchnad.
- Teimlai rhai aelodau fod angen targedau gan eu bod yn gosod nod i weithio tuag ato.
- Mae cymoedd De Cymru yn cynnwys y goedwig drefol fwyaf yn Ewrop. A yw'n ddichonadwy i dechnoleg biomas gael ei defnyddio o'r ardal hon ar sail reolaidd?
- Canolbwyntiodd rhaglen deledu yn ddiweddar ar ffermydd aligatoriaid a chrwbanod y môr yn Fflorida lle'r oedd newidiadau yn ymddangos ym mhriodoleddau corfforol yr anifeiliaid ac roedd y rheini wedi'u cysylltu â'r cynhesu byd-eang.
- Holodd yr aelodau yngln â manteision ac anfanteision argaeau o'u cymharu â morlynnoedd.
- Teimlai'r aelodau fod y cyhoedd mewn cyfyng gyngor yngln â ffermydd gwynt a theimlent fod angen newid yr argraffiadau sydd gan bobl ohonynt.
- Mae cynllunio o'r canol wedi gweithio'n dda yn y diwydiant ynni. Mae pwysau wedi deillio o'r cynllun gofodol ar gyfer trafnidiaeth.
- Mae gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru feddalwedd sy'n gallu plotio ardaloedd addas ar gyfer ffermydd gwynt ac mae wedi cyfrannu'n fuddiol tuag at brosesau cynllunio. Mae gwaith y Cyngor Cefn Gwlad wedi darparu sylfaen wrthrychol ar gyfer penderfyniadau cynllunio dadleuol ac mae wedi newid y pwyslais o fod yn rhagweithiol i fod yn adweithiol.

1. Gwnaed y pwyntiau canlynol gan aelodau'r cyhoedd:

- Os yw pob opsiwn ar agor mewn perthynas ag ynni adnewyddadwy, pa gynnydd fyddwn ni'n ei weld mewn perthynas â'r argae a ragwelir ar draws Afon Hafren?
- Sut gellir gwarchod buddiannau'r cyhoedd yn y broses gynllunio?
- Pam nad oes grantiau ar gael i helpu perchnogion tai i osod paneli ynni solar yn yr un ffordd ag y mae yna grantiau tuag at ynysu tai?
- Mae angen swmp enfawr o greigiau i adeiladu morlynnoedd llanw a bydd hynny yn ei dro yn effeithio ar yr amgylchedd. Mae ymchwil wedi dangos y bydd gwaddod yn effeithio ar draethau.
- Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili wedi bod yn gweithio'n ddygn ar raglen rheoli ynni yn ei dai cymdeithasol. Mae angen rheoliadau i alluogi pob awdurdod lleol i wneud yr un fath.
- Ceisio cwtogi ar y cynnyrch a ddefnyddiwn ac osgoi gwastraff.
- Pa dechnegau gwerthuso sydd ar gael i gydnabod y dechnoleg sy'n bodoli ar hyn o bryd?

1. Mewn ymateb, rhoddwyd yr atebion a ganlyn:

- Byddai'n well pennu ymrwymiadau gofynnol yn hytrach na thargedau er mwyn gwireddu gostyngiad yn yr allyriannau carbon.
- Mae Cymru yn safle ar gyfer morlynnoedd llanw. Technoleg gweddol syml sy'n ofynnol i'w hadeiladu. Caiff y morlynnoedd eu lleoli filltir o'r lan ac nid ydynt yn difrodi'r traethlin i'r un graddau ag argaeau.
- Dengys y dystiolaeth fod yna gefnogaeth i ffermydd gwynt. Teimlid bod argraffiadau drwg yn deillio o'r cyfryngau.
- Mae'r tyrbinau gwynt presennol yn effeithlon iawn ond o'u gwneud yn fwy, symudiad sy'n cael ei wthio gan yr Almaen a Denmarc, byddai'r tyrbinau yn gallu cynhyrchu 4-5 gwaith mwy o ynni oherwydd dynameg y rotorau. Byddai cynyddu eu maint yn golygu bod modd gostwng y costau yn ddramatig a byddent yn llawer mwy cost effeithiol.
- Byddai'n well osgoi targedau yng nghyd-destun defnyddio ynni adnewyddadwy. Ceisir gostwng lefel yr allyriannau carbon – ffactor y canfuwyd ei fod yn achosi newid yn yr hinsawdd. Teimlir y gellid cyflwyno cosbau am fethu â gostwng lefel yr allyriannau carbon. Byddai hyn yn trosglwyddo'r pwysau i'r cwmnïau hynny sy'n cynhyrchu carbon ac yn rhoi gwerth i'r rhai sy'n llwyddo i ostwng lefel eu hallyriannau.
- Credir bod yna lawer o werth i fiomas ond mae cynaeafu'r deunyddiau yn costio'n ddrud oherwydd topograffi coedwigoedd De Cymru.
- Roedd gormod o goel yn cael ei rhoi ar ddadl y lobi yn erbyn ffermydd gwynt.
- Mae angen mynd i'r afael â thlodi o ran tanwydd gan ei fod yn fater pwysig nid yn unig o ran bod yn gynnes a chyfforddus yn eich cartref ond mae hefyd yn effeithio ar iechyd a lles. Dylid ystyried gosod paneli solar o dan y cynllun effeithlonrwydd ynni yn y cartref er mwyn helpu i liniaru tlodi o ran ynni.
- Nid datblygwyr sy'n gwneud penderfyniadau cynllunio. Caiff cynigion eu hasesu'n ffurfiol a thrylwyr a gwneir y penderfyniadau gan gynghorwyr ac, mewn rhai achosion, y Cynulliad Cenedlaethol.
- Rhaid i adeiladau fod yn fwy cynaliadwy. Mae i ffactorau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol ran yn yr hafaliad. Pe câi'r costau amgylcheddol eu hychwanegu byddai pwysau'r costau a gymharir yn newid yn ddramatig, gan wneud datblygiadau cynaliadwy yn fwy cost effeithiol.
- Yn anffodus, nid yw'r rheoliadau wedi cael eu datganoli i'r Cynulliad. Mae angen bod yn fwy llym. Da yw gweld y gwaith sydd ar y gweill gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili ac mae angen perswadio datblygwyr i ymgorffori cynlluniau effeithlonrwydd ynni mewn adeiladau newydd, yn rhai domestig a masnachol.
- Yn sgîl ymrwymiadau Kyoto ar newid hinsoddol, rhaid gwybod ymhle y bydd y bylchau o ran cynhyrchu ynni a beth fydd y rhychwant amser. Mae'n hanfodol fod penderfyniadau'n cael eu gwneud yn awr yngln â'r ffordd ymlaen.

1. I gloi, dywedodd Phil Williams:

- Mae **effeithlonrwydd** yr un mor bwysig â chyflwyno ynni adnewyddadwy er mwyn gostwng lefel y carbon a gynhyrchir. Effeithlonrwydd ynni yw cam nesaf adolygiad ynni y Pwyllgor Datblygu Economaidd.

- Mae **cynllunio** targedau y gellir eu cyflawni mewn ymgynghoriad â'r awdurdodau lleol o bwys canolog er mwyn sicrhau gwelliannau.
- Ni ellir osgoi'r ystyriaethau **costau**. Sylweddolir bod rhai mathau o dechnoleg yn rhatach nag eraill.
- Ar fater Argae Afon Hafren, cafodd hyn ei godi gyntaf yn 1924. Byddai'r prosiect yn eithriadol o gostus ac mae'r effeithiau amgylcheddol yn ansicr. Ni fyddai angen cynllun o'r maint hwn am gryn nifer o flynyddoedd.

1. Diolchodd y Cadeirydd i'r cyflwynwyr i gyd ac i aelodau'r gynulleidfa am ysgogi'r fath ddadl ddiddorol. Atgoffodd y gynulleidfa ei bod yn dal yn bosibl cyflwyno sylwadau ar yr adolygiad i'r Pwyllgor Datblygu Economaidd yn y Cynulliad Cenedlaethol.

Eitem 6: Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor

6.1 Hysbysodd y Cadeirydd yr Aelodau fod drafft o'r Adroddiad Blynyddol wedi ei gylchredeg iddynt ac na ddaeth unrhyw sylwadau i law. Gofynnodd i'r Pwyllgor a oedd yn fodlon i'r adroddiad gael ei gyfeirio i'r Cyfarfod Llawn. Ychwanegodd ei fod ef wedi'i restru ddwywaith yn yr adroddiad: paragraffau 2 a 3. Dywedodd y Clerc y câi'r adroddiad ei newid. Cytunodd y Pwyllgor.

Eitem 7: Ethol Cadeirydd y Pwyllgor ar gyfer 2002-03

7.1 Dywedodd y Cadeirydd ei fod yn sefyll i lawr fel Cadeirydd yn unol â'r cytundeb rhwng grwpiau'r pleidiau a gwahoddodd enwebiadau i swydd y Cadeirydd. Owen John Thomas oedd yr unig enw a gynigiwyd, ac fe'i hetholwyd yn briodol.

7.2 Ar ran y Pwyllgor, diolchodd Peter Law i Jonathan Morgan am ei waith caled a'i ymroddiad fel Cadeirydd dros y flwyddyn ddiwethaf.

Eitem 8: Dyddiad y cyfarfod nesaf

8.1 Nid oedd y rhestr ar gyfer y cyfarfod nesaf wedi cael ei chymeradwyo eto. Caiff yr aelodau eu hysbysu cyn gynted ag y daw i law.

Ysgrifenyddiaeth y Pwyllgor Mehefin 2002